List 28. **NOVICE** Tečaj XLVI.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70. kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 11. julija 1888.

Obseg: Preprosta latasta vrata. — Katera sadna plemena in katere vrste izmed njih naj pomnožujemo. — Govor poslanca dr. Poklukarja. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. Govor poslanca Kluna. — Nasledki „šnopsa". — Naši dopisi. — Novičar. —

Gospodarske stvari.

Preprosta latasta vrata.

Po Ameriki rabijo v ograjah preprosta vrata od lat, kakeršna kažeta podobi 49. in 50. Podoba 49. kaže vrata odprta, podoba 50 pa zaprta. Vrata so v ravnotežji z utežjo, katera je privezana z vrvico na vrata ter gre čez škripec. Da se vrata privzdignejo in odpro, zadostuje najmanjša sila. Vrata se namreč zasučejo okoli osi, katera je pritrjena med dve vštric postavljeni vereji. ter smuknejo, kadar se odpro, skozi vereji. Prednost tacih preprostih vrat je, da ni treba zaprtih zapahovati s kakšno posebno pripravo, ker jih človek lahko odpre, živina pa s pritiskom ne.

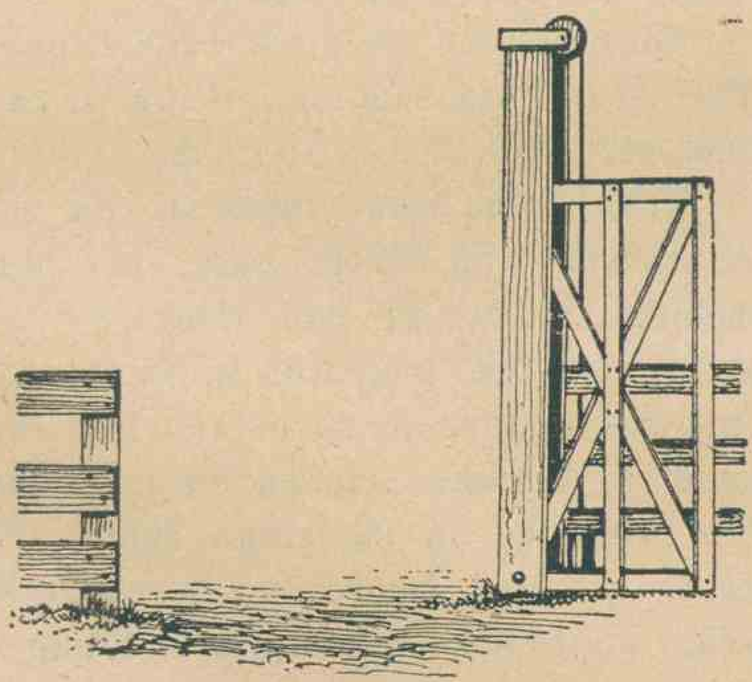

Podoba 49.

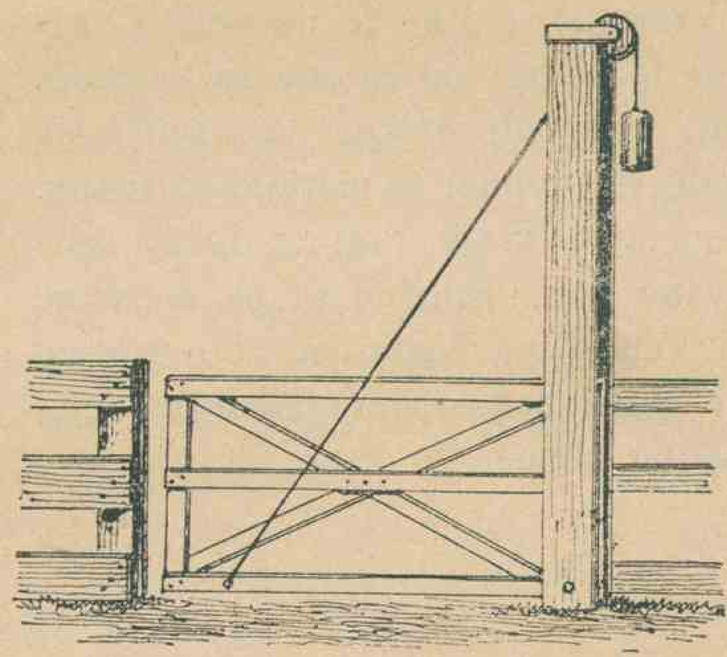

Podoba 50.

Katera sadna plemena in katere vrste izmed njih naj pomnožujemo.

Spisal Rihard Dolenc.

I.

Sadjarstvo se je pri nas pričelo, hvala Bogu, prav živahno dvigati. Sadnega drevja posade sedaj po nekaterih krajih v enem letu več, nego so ga prej v enem ali pa v dveh desetletjih. K temu uspehu je pa gotovo prav veliko pripomogla prejšnja vinarska in sadjarska šola na Slapu, ki je vplivala na razvoj sadjarstva po svojih učencih in po učiteljih, ki so hodili v učiteljske tečaje, ter po lepem drevji iz svoje drevesnice. Kakor hitro bode velikanska drevesnica c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani začela sadno drevje oddajati, in isto tako tudi velika drevesnica deželne kmetijske šole v Grmu ter drevesnice po vrtih ljudskih šol, tedaj pa bodemo z mogočnimi koraki napredovali na Kranjskem v sadjarstvu. Povzdiga našega sadjarstva je velevažen faktor za razvoj bodočega kmetijskega blagostanja. Ni pa že dovolj samo saditi veliko sadnega drevja; sadjarstvo nam bode želeni dobiček donašalo le tedaj, ako bodemo sadili vsakemu kraju posebno primerna sadna plemena in njih vrste.

Glede podnebja in krajevih razmer moremo kranjsko deželo deliti v pet sadnih delov. Ti so: 1. Vipavska in Vremska dolina, 2. Pivka z Rovtami, 3. Ljubljanska in sploh gorenjska ravnina, 4. Gorenjsko in 5. Dolenjsko. Natančne meje se seveda tem delom ne dado določiti. Vprašamo torej, katera sadna plemena in katere vrste izmed njih odgojujmo po teh delih dežele, da bode sadjarstvo prinašalo kolikor mogoče največi dobiček.

V Vipavski in Vremski dolini je podnebje južno, tod uže rodeva vinska trta. Po teh krajih, zlasti pa v Vipavski dolini, ni sadnega plemena, ki bi moglo več dobička prinašati, nego vinska trta, in sicer njene

zgodnjn vrste. Vipavci naj bi se vendar uže odločili ter začeli pridelovati prav zgodnjega namiznega grozdja toliko, kolikor ga pridelujejo po Tirolskem in sedaj tudi uže po Primorskem. V sadni trgovini je zgodnje grozdje najbolj cenjeno blago. Za vino porabljeno grozdje ne da nikdar toliko dohodka nego sveže prodano grozdje. Vipavci naj bi zato po svojih najboljših legah pridelovali prav zgodnje grozdje, kakor: avguštano, muškatelec, portugalko, rdeči in hrustljavi španjol, zgodnji rdeči veltlinec itd. V Vipavski in Vremski dolini more lepe in velike dohodke donašati tudi češnja. Češnja je prvi sad, zato si ga vsak želi, in čim zgodnjejše so češnje, tem več so vredne. Želeti je, da bi po imenovanih krajih bolj razširili zgodnje vrste češenj, kakeršne so Klosterneuburška, Dornberška in Rihenberška. Tudi poznejše vrste češenj naj Vipavci pridno sade, saj jih morejo še vedno poprej prinesti na prodaj, nego drugi kraji svoje najzgodnjejše; take češnje so: rdeča in bela mehkužnica, pisana hrustavka ali cepljenka. Zadnja češnja sicer ni posebno dobra v jed, a je najboljša za kandite in za vkuhavanje, priporočam jo pa zato Vipavcem, ker jo je prav lahko prodati v tovarno za kandite. Pisatelj tega članka je skupoval na Slapu več let češnje, a pisanih hrustavk ni dobil nikdar dovolj. Posebno lepe pisane hrustavke imajo po Dolenjskem (koder jih imenujejo bajnkiršen.) Vipavci in Vremci naj si priskrbe cepičev teh vrst z Dolenjskega; čudili se bodo debelosti te dolenjske češnje.

Za Vipavsko in Vremsko dolino je pa velike važnosti tudi marelica, ker je kakor ustvarjena za te kraje. Marelica tem bolj rodi, čim bolj vetrno je. Burja je sicer skoraj vedno škodljiva, vendar je marelici koristna. Marelica ima pa za burjaste kraje tudi to dobro lastnost, da se sad kaj trdno drži. Končno so pa marelice v sadni kupčiji močno zahtevano blago, in zato morem prav živo priporočati Vipavcem in Vremencem, naj pridno vzgojujejo to sadno pleme.

Govor državnega poslanca in odbornika c. kr. kmet. družbe kranjske dr. Poklukarja

v državnem zboru dne 17. maja 1888.

Gospod dr. Poklukar je po splošni obravnavi proračuna kmetijskega ministerstva govor svoj tako le nadaljeval: Po teh splošnih opomnjah hočem, ker mi je dolžnost, nadrobneje govoriti o razmerah dežele, ki me je semkaj poslala. Gospodarskih vprašanj ni moči drugače razpravljati, nego da natančno razloži razmere svoje okolice, kdor jih pozna, in ono poudarja, za kar upa pomoči in zboljšanja. S tega stališča se moram strinjati s stvarnimi razpravami g. predgovornika. Sicer pa smem trditi, da smo na Kranjskem, dasi smo razdeljeni v politični stranki, vendar popolnoma edini v gospodarskih vprašanjih, in mogoče je to uzrok, da smo odstranili nekatera težka bremena, ki so nas trla, dokler nismo uredili zemljiškega davka. V kmetijski družbi se prav dobro sporazumevata nasprotni si stranki in o stvareh razpravljata stvarno. Želel bi, da bi tako bilo po vsej državi na korist poljedeljstvu. (Dobro! na desnici.)

Prehajajoč na posamezne gospodarske razmere na Kranjskem, smem se sklicevati na to, da so večini gospodov znane zemljepisne, oziroma krajevne razmere dežele naše. Mnogo gospodov se je gotovo že po železnici vozilo skozi deželo. Od Zidanega mosta do Divače vidi se velik del dežele, in človeku se lahko vtisne podoba o njej. Imamo od Podkorena na koroški meji pa doli do Jesenic na hrvatski meji Savo, kateri je bila struga, koder je širša, stoletja in stoletja zasuta. Tako n. pr. nahajamo od Kranja pa do Zaloga, kjer se struga stisne skoraj brez presledka veliko peščeno polje z rodovitno zemljo, ki je komaj slab pedenj debela. Po drugi strani imamo veliko gorovje. S oraj ves okraj radovljiški, loški, kočevski in velik del krškega in črnomaljskega so v visokih gorah, ali pa je kraško gorovje, kakor od Postojine do Kolpe.

Po drugod so naši zemlji nevarne povodnji, ali pa je močvirje, in to provzročuje deželi težavna in draga gospodarska dela.

Spominam gospodo najprvo velikega ljubljanskega barja, nižav pri Planini, Cerknici, Loži, Račni, Ribnici, Dobrepolji in spodnje krške doline, da imate podobo o velikih gospodarskih nalogah, katere moramo zvršiti. To sem hotel v obče omeniti.

Ko prehajam na posamezne stroke, o katerih hočem pri tej priliki visokemu ministerstvu razložiti želje svoje, pričenjam najprvo s p o u k o m.

Tudi o tem sem prepričan, da govorim po mislih vseh tovarišev iz dežele naše, ker ponavljam le sklepe deželnega zbora, ki isto izrekajo, če se zahvaljujem visoki vladi za podporo, ki jo je sedanje poljedelsko ministerstvo dovolilo za ustanovitev in vzdrževanje sadjarske in vinarske šole na Slapu in pozneje za ustanovitev vinarske in sadjarske šole v Grmu pri Novem mestu. (Dobro! Dobro! na desnici.) Želim, da bi nas visoko poljedelsko ministerstvo toliko podpiralo tudi v prihodnje, in da bi v zvezi z vinarsko šolo porabila proti trtni uši vse pripomočke, ki se sedaj znani za najboljše.

Prodavanja popotnega učitelja po deželi pozdravlja ljudstvo z veseljem, in kar je po mojih mislih največ vredno, to je, ko popotni učitelj ob enem nadzoruje šolske vrtove po deželi. Sadjarstvo je šele v povojih, a vendar že kaže najboljši sad; in ker je treba šolske vrtove izročati ravno učiteljem, ki se jim le tedaj speši delo, ako razumejo sadjarstvo, prehajam takoj na veliko važnost sadjarstva po učiteljiških pripravnicah. V zadnjem časi so se razmere na ljubljanski pripravnici v tem oziru vzboljšale;*) želim pa, da bi se Nj. ekscelencija gospod poljedelski minister glede na to dogovoril z gospodom naučnim ministrom in obračal največo pozornost na ta predmet po učiteljskih pripravnicah.

---

*) Kolikor je nam znano, so se še poslabšale. Ured.

Zogotavljam Vas, gospoda, in oni, ki so potovali po deželi, gotovo so se prepričali, da ena sama oseba v občini more z živo besedo, z dobrim vzgledom, s poukom o sadnem drevji več storiti za sadjarstvo, nego sto najlepših in najbolje pisanih knjig ali časnikov. (Prav res! na desnici.) Po skupnem trudu visoke vlade, deželnega zastopa in občin utegnemo morda kedaj z našim sadjarstvom dospeti tako daleč, da bodo tudi naše ceste obsajene s sadnim drevjem, kar bo zvišalo lepoto krajev, in kar je prvo, brez posebnih troškov, tudi dohodke.

Ker sem že pri pouku, dolžnost mi je še na ene reči spomniti Nj. ekscelencijo. To je resolucija, ki jo je lansko leto stavil moj tovariš, zastopnik tržaški gospod Nabergoj, glede dovoljenja treh ali štirih ustanov za sinove poljedelcev z okolice tržaške, da bi obiskovali poljedelsko šolo v Gorici. Upam, da se bo Nj. ekscelencija ozirala na to željo, ki je bila lansko leto obširno utemeljena.

Prehajam sedaj na rastlinarstvo, in tu je najprvo vprašanje o vinarstvu, sadjarstvu in zelenjadarstvu, oziroma nadomestilu za vinarstvo proti trtni uši. O tem ne morem sedaj obširno govoriti, pa mi tudi ni treba, ker eden mojih tovarišev že tako namerja o tem predmetu obširneje govoriti. (Dobro! Dobro! na desnici).

Glede gozdnega nadzorovanja ne morem druzega omeniti, nego da izražam željo, da bi Nj. ekscelencija sedanje postavno ustanovljeno društvo za pogozdovanje Krasa podpirala z vsemi sredstvi ter po možnosti pomnožila nadzorovalno osobje. Veče število osobja je v zadnjih letih imelo toli dobre nasledke, da smo njegov vpliv na naše gozdarstvo tudi mi izpoznali; zato prosim Nj. ekscelencije, naj bi tudi pri nas vpeljal normalno število nadzorovalnega osobja.

(Dalje prihodnjič.)

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Občni zbor za l. 1887. dne 14. junija t. l. v Ljubljani.

Zborovanje je vodil namestu bolnega predsednika gospoda grofa Thurna družbeni podpredsednik Jos. Fr. Seunig. Navzočni so bili od vis. c. kr. deželne vlade gospod deželni predsednik baron Winkler ter vladna svetnika gospoda Dralka in Globočnik. Deželni odbor je zastopal namestnik deželnega glavarja v deželnem odboru gospod cesarski svetnik Murnik; bili so pa navzočni tudi še deželni odborniki gg. Detela, Dežman in dr. Vošnjak.

Udov je prišlo na zbor preko 80, katerih je bilo $^3/_4$ vnanjih, kar je najboljši dokaz, da se živahno za družbo zanimajo po vsej deželi. Izmed vnanjih podružnic bile so razen štirih zastopane vse, in še celo oddaljena Metlika je poslala svojega zastopnika.

Predsednik g. Seunig je pričel zborovanje tako:

Slavni zbor! Ker je družbeni predsednik gospod Thurn žalibog nevarno obolel, imam jaz čast predsedovati temu občnemu zboru, katerega s tem pričenjam. Pred vsem pozdravljam v imenu glavnega odbora vse došle ude, posebno pa visokorodnega gospoda deželnega predsednika barona Winklerja, katerega ob tej priliki prosim, naj blagovoli naše sklepe blagohotno uvaževati in, ako bode potrebno, na odločilnem mestu tudi priporočati. Pozdravljam tudi c. kr. vladnega svetnika Dralko in tudi zastopnika slavnega deželnega odbora gospoda cesarskega svetnika Murnika

Slavni zbor! Iz upravniškega poročila morete razvideti odborovo delovanje, katero je bilo, vsaj po mojem mnenji, uspešno, zlasti ako uvažujete skromne društvene sile in kmetom neprijazne časovne razmere. Upajmo pa, da nastanejo za kmetijstvo kmalu boljši časi, za kar bodo gotovo skrbeli visoka vlada in deželni zastop, pa tudi poedini kmetovalci, ako se navdušimo za gaslo našega presvetlega cesarja: „Z združenimi močmi!“ (Dobro! Slava!)

Predno prestopimo na dnevni red, usojam si v ime glavnega odbora c. kr. kmetijske družbe kranjske staviti naslednji preklog, naj slavni občni zbor sklene: „V proslavo štiridesetletnega vladanja Njega veličastva presvetlega cesarja Frana Josipa I. sklene občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske, da družba priredi v začetku oktobra meseca deželno sadno razstavo v Ljubljani.“ Gospod cesarski svetnik bode predlog utemeljil.

Deželni odbornik gosp. Murnik utemeljuje predlog z daljšim govorom, rekši: Deželni zastop, občina stolnega mesta, občine po deželi, z eno besedo vsa dežela se pripravlja 40letnico našega presvetlega cesarja Frana Josipa I. praznovati. Vsi se pripravljajo na ta praznik in hote 40letnico praznovati po zmislu Najvišje želje le z dobrodelnimi ustanovami, s podporo ubožcev, v korist šolstvu, z zasajanjem sadnega drevja itd. Tudi glavni odbor misli, da bi kmetijska družba primerno praznovala 40letnico z deželno sadno razstavo. Pri tej priliki se je nam spominati svojega preljubljenega cesarja in premilostnega vladarja kateri je neizmerno veliko storil za kmetijski stan. Spominajmo se le cesarskega patenta z dne 4. marcija 1849 o zvršitvi zakona, zadevajočega odpravo tlake, in razbremenjenje zemljišč, spominajmo se že od l. 1860. trajajoče ustave, spominajmo se pravic, katere smo v tem času dobili. Za vladanja presvetlega cesarja ustanovilo se je posebno ministerstvo, to je c. kr. poljedelsko ministerstvo, katero po vsej moči skrbi za povzdigo kmetijstva in gozdarstva, katero podeljuje podpore za plemensko govejo živino, za povzdigo konjske, ovčje reje itd. Naša družba razdeljuje razne podpore, napravlja razne razstave, in da more to, zahvaljevati se imamo osobito c. kr. kmetijskemu ministerstvu. Za vladanje našega presvetlega cesarja razširil se je pouk o kmetijstvu po naših ljudskih šolah in

učiteljskih pripravnicah, ustanovila se je velika šola in mnogo nižih in srednjih šol za kmetijstvo, katere so dobivale in dobivajo še vedno izdatne podpore od vlade. Priporočam torej, da se predlog vzprejme.“ Predlog se soglasno z živioklici brez razgovora odobri.

(Dalje prihodnjič.)

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

82.

Mrtvo morje.

Čudno morje ti je mrtvo morje! Kar nam pripoveda sv. pismo v I. knjigi Mozesovej o tem tajinstvenem morju, pa ob poginu mest v dolini Sidimskej, vse to so do dobrega potrdila novejša raziskovanja. Veda se popolnoma vjema z razodenjem. Mrtvo morje je pregrozni spominek, ki nam pripoveda, kako je udaril Bog izprijen rod.

Od Jeruzalema do mrtvega morja bi bilo osem ur hodá, ako bi se spustili kar naravnost, ali ker se mora zaradi strmih gora narediti ovinek na Jeriho, toraj se potrebuje vsega vkup dvanajst ur. Naša karavana je odrinila z Jeruzalema velikonočni torek ob devetih. Pri vratih sv. Štefana sta nas čakala dva dobro oborožena beduinska načelnika ali šejka. S previdnosti smo ju naprosili za spremljevalca po njunem kraju. Zajahali smo v Oljsko Goro ter si jo ogledali. Po vzhodnem rebru smo se spustili doli v Betanijo, kjer smo pogledali grob Lazarjev. Prišli smo k vodnjaku, kateremu velé „pri apostolih“, potem smo hiteli na Jeriho. Solnce je nemilo žgalo v teh golih apnenikih. Vsi zdelani smo slednjič srečno dospeli v dolino Jordanovo ter si postavili šotore ob Elizejevem studencu. Lep večer je bil, ki ga ne pozabim kmalu. Blizo nas je kipela v viš ogromna in strma gora Karantanija, s katere je razkazoval hudič Gospodu veličastvo sveta, in pred nami se je smejala živo zelena hosta, v katerej so drobile tice pevke. Po vrhu, da se popolni ta groznoromantiška slika, napravili so Beduinci pri svetlobi bakelj svoj ples. Naslednjega dne smo prišli v treh urah do Jordana, kjer smo obstali in počivali. Čez poldrugo uro smo bili pri mrtvem morju.

Najpreje naj navedem na kratko novejša znanstvena raziskovanja. Mrtvo morje je bilo več stoletij nepreiskan in skrivnosten kraj ljudem. Groza je prijela človeka samo če je pomislil nanj. Niso je raziskovali, vsak se je ogibal velikih nevarnosti, ki so spojene s takim raziskovanjem. Vrhu tega niso imeli primernih brodov, brez njih pa ni misliti na vsestransko znanstveno raziskovanje. Prvi v našem stoletju je obhodil peš vzhodno obrežje mrtvega morja severonemški učenjak Setzen. Za njim je prišel Burkhardt, in še drugi drzni potniki in raziskovalci. Irec Costigan se je 1835. l. uže vozil po mrtvem morju. S sredozemnega morja si je dal prepeljati mal brod in spustil se je z enim samim spremnikom na zloglasno morje. Ali smeli mož je drago plačal vožnjo. Obolel je vsled prehude vročine, presilnega napora pri vesljanju, in vsled pomanjkanja hrane. Z največo težavo se je pririnil na severno obrežje, in kmalu umrl v Jeruzalemu. Dve leti pozneje sta poskušala dva Angleža, da preiščeta mrtvo morje. Na močnem in z vsemi potrebščinami previdenem brodu sta se spustila na slano vodo. Videti je bilo, da jima bode raziskovanje povoljno uspevalo. Ali čez osemnajst dni so ju popustili vsi Arabci, na katerih pomoč sta se oslanjala, in ni jima kazalo drugo, kakor vrniti se in znanstveno raziskovanje ustaviti.

(Dalje naslednjič.)

Nasledki „šnopsa“.

(Dalje.)

Ko po malem presledku godci zopet zaškripljejo, se mlado in staro, veliko in malo, kar bilo je nazočega zopet v plesnem kolobaru zavrti; poželjivi pogledi švigajo sem ter tja brez presledkov; ustá vsem pa so polna pohujšljivih in grdih besed. Vrag na peči kar strpeti več ne more; zakadi se raz peči med plesalce in se sam med njimi in žnjimi vred prav po vražje okolu vrti. „Dobil sem, kar sem iskal“, zahrohotal se je na vse grlo.

Ni mu bilo več mar nečistemu vragu se nazaj v pekel podati; ostal je na svetu in še dandanašnji hodi po vseh nespodobnih, pohujšljivih in razbrzdanih plesih, katerim pokrovitelj je sam; nove pohujšljive, prepovedane in celo iznajduje svete cerkvene obrede zaničujoče plese, ter tako mlade in stare ljudi po mestih in deželi v mreže svoje lovi in za svoje peklensko kraljestvo pripravlja.

Ta nesramni vrag naselil se je s „Plahtačevo plesno šolo“, in prvim javnim plesom v polnem pomenu besede tudi v Zalesje, rekel bi, da stalno. S tem pripomočkom je od tedaj naprej nedolžnost, čistost, pravo moralično in bogoljubno življenje zaleške mladine in drugih odraščenih zakonskih, kakor tudi splošni blagostan zaleškega prebivalstva z pomočjo „prokletega šnopsa“ neizrečeno vničeval, tako, da je bila groza in strah.

Pisalca teh vrstic bilo je popotovanje njegovo o svojem času tudi v lepo Zalesje zaneslo. Bil je tam ravno takrat tak javni ples.

Na svoje lastne oči videl je, kako se je skupna molitev nekega Bogu posvečenega reda v ostudnem plesu zaničevala, kar so navadno le nekateri plesalci izvajali, a drugi jih pa gledali in se jim porogljivo z raznimi zaničujočimi opazkami na vse grlo odobravali. To bogokletno počenjanje se je pa toliko časa vrstilo, da so slednjič vsi nazoči plesalci in plesalke na vrsto prišli. Ko se je ta bogokletna burka do konca izvršila pohvalila sta Plahtač in njegova Beta vsak od svoje

strani zapeljane in zaslepljene reve, kolikor sta jih le mogla, kar jih je za pregrešno razvado in malopridno hudobno početje le še bolj razvnelo.

Vsem hudobijam, pregrešnim razvadam na zlu, katerim se je bilo z malo izjemo skoraj vse Zaleško prebivalstvo do grla vdalo, bila sta hudobna Plahtača pravi oče in mati. Klicala sta nad-se in nad Zalesje vedno bolj predrzno šibo pravičnega Boga, katera v posledici tudi izostala ni. Bog je sicer dolgo časa prizanašal, a poslednjič vdaril je hudo in občutno.

(Dalje prihodnjič.)

Trgovinska in obrtna zbornica.

Trgovska in obrtna zbornica za Kranjško imela je, kakor smo javili, dne 27. aprila 1888 redno sejo, kateri je predsedoval zbornični predsednik gosp. Josip Kušar v navzočnosti vladnega komisarja, c. kr. vladnega svétnika Josipa Dralke in gg. zborničnih udov: Ivana Baumgartnerja, Oroslava Dolenca, J. N. Horaka, Fr. Hrena, Antona Kleina, Frana Kolmana, F. Omrso, Blaža Moharja, Mih. Pakiča, T. Pavšlerja, Josipa Ribiča, Ludovika Wrisniga in Jerneja Žitnika.

Gospod predsednik izjavi, da je za sklepčnost potrebno število zborničnih udov navzočnih, otvori sejo ter imenuje overovateljema zapisnika gg. Fr. Kolmana in Mihaela Pakiča. Nato pozdravi novoizvoljenega zborničnega svétnika L. Wriesniga in novič izvoljene druge svétnike, proseč jih, naj po vsej svoji moči delajo v interesu volilcev, v prospeh obrtnosti, trgovine in prometa Ob enem naznani, da so gg. zbornični svetniki J. Kersnik, Karol Lukcmann, Ivan Perdan in dr. J. Poklukar javili, da se radi drugih opravil ne morejo udeležiti denašnje seje.

I. Zapisnik zadnje seje se odobri.

II. Tajnik poroča o ukazu Njega uzvišenosti gospoda trgovskega ministra o ponovitvi trgovske pogodbe s Švico. Ta ukaz slôve:

„Zavezni zbor švicarski odpovedal je dne 7. novembra 887 trgovinsko pogodbo svojo z Avstro-Ogersko od 14. julija 1868 (drž. zak. št. 10. iz 1869.), tako, da nje veljavnost neha dne. 7. novembra 1888, ako se drugače ne dogovorita pogodbenika. Kakor nadalje zvedamo, zahteva Švica carino tudi za sir, čokolado, bombažasto prejo in tkanine, veznine, barvano svilo, sukano svilo, svilnato blago, usnje, stroje in apreturo za vezenje, barvanje ali natiskanje v Švici.“

Naposled poziva visoko ministerstvo zbornico, naj se izjavi o tem, za katere zahteve in dopustila se je po nazoru zbornice ob ponovitvi pogodbe s Švico potezati, odnosno dovoliti.

Zbornica se je obrnila do udeleženih krogov, vendar je uspeh pozvedovanju bil neznaten, ker se je samo jedna predilnica in tkalnica izjavila, da ni v zvezi z Švico in da trgovska pogodba z Švico nima za njo nobene važnosti.

Odsek toraj poudarja, da z ozirom na razloge, katere je zbornica navela v izjavi o colni ali carinski noveli z dne 12. okt. 1885, št. 843, nadalje z ozirom na stališče, katero je zauzela v izjavi, tičoči se trgovinske pogodbe z Nemško in Italijo, mogel bi se potezati samo za tiste tarife, kateri bi imeli za podstavo občno colno (carinsko) tarifo, h kateri pa ni prištevati dogovornih tarifov.

Privoljevati Švici v carinah za obrtne izdelke, predno se sklenejo trgovinske pogodbe z Nemško, značilo bi radi največjih olajšil, nahajajočih se v pogodbah z drugimi državami, da se odrečemo mnogim pridobitvam, katere smo dosegli z občno colno (carinsko) tarifo za avstrijsko obrtnost. Radi največjih olajšil morali bi vse prednosti, katere bi priznali Švici, priznati na vsak način tudi Nemški, a ne da bi zato mogli izposlovati prednosti za avstrijsko obrtnost.

Na podstavi teh razlogov predlaga odsek: „Zbornica naj priporoča samo, da se sklene pogodba največjega olajšila.“

Nadalje poudarja odsek, da v visokem ukazu naznačeni proizvodi niso nobene posebne važnosti za zbornični okraj; navzlic temu meni vendar, da se v interesu avstrijske obrtnosti za bombaž in tkanine, usnje in stroje ne bi smela carina znižati, ako tudi bi se sklenila tarifna pogodba. V interesu govedarstva in mlinarstva bilo bi, ako bi se za uvažanje živine in moke v Švico mogli izposlovati poboljški. — Pri glasovanji bil je predlog sprejet.

(Dalje prih.)

Politične stvari.

Govor poslanca Kluna

v državnem zboru dne 1. maja 1888.

(Dalje.)

Enako se godi tudi drugod. Štajerski deželni šolski svet je izdal mnogo ukazov, ki imajo namen, popolnoma izpodriniti slovensko šolo na južnem Štajerskem in tako tudi prebivalstvo. Več občin, krajnih in okrajnih šolskih svétov je vložilo pritožbe pri naučnem ministerstvu proti ukazom deželnega šolskega svéta; akoravno so bile te pritožbe vložene pred letom, odgovorila je naučna uprava še-le na jedno, in sicer, to moram priznati, v smislu prosilcev, ker je visoka naučna uprava razveljavila naredbo štajerskega deželnega šolskega svéta, ki je hotel nemški poučni jezik vpeljati še v drugem razredu, in razsodila, da ostane na ljudski šoli v Šmariji poučni jezik slovenski, in da se v nemščini poučujejo le tisti ostroci, ki se za to oglasijo.

In to je edina svetla pika, ki nam brli z oblačnega neba naučne uprave. (Veselost na desnici.)

Pa tudi ta odlok ni posebnega pomena, ako pomislimo, da veljá le za ta slučaj in nima veljave ministerijalnega ukaza, ki bi veljal kot vodilo za vse deželna šolska oblastva. Če pomislimo, da je rekel danes Nj. ekscelencija, da sicer načeloma prizná materni jezik kot opravičen poučen predmet, pa pristavi, da se bo po teh načelih ravnal v vseh slučajih, kjer se bodo oglasili s pritožbami, potem tudi od te obljube gospoda naučnega ministra ne moremo ničesa pričakovati; narodi bi si morali istaki pri ministerstvu svojih pravic le s pritožbami, katere pa jako počasi rešuje, ker se prej vrše vsakovrstna preiskavanja, ki navadno nimajo ugodnega vspeha.

Tako je v Trstu 1429 v mestu stanujočih slovenskih starišev že dne 20 marca 1883 (Čujte! na desnici.) vložilo pri mestnem zastopu prošnjo za slovensko šolo; enako prošnjo je vložilo političnо društvo „Edinost". Mestni zbor tržaški je potreboval poldrugo leto (Čujte! na desnici.), da je o tej opravičeni zahtevi slovenskega prebivalstva prešel na dnevni red, kakor je razvidno iz njegovega dopisa z dné 15. decembra 1884, št 33.056. Politiško društvo „Edinost" se je pritožilo proti tej naredbi pri cesarskem namestništvu v Trstu, in to je potrebovalo dve leti in pol (Čujte! (Čujte! na desnici.), da je zavrglo to pritožbo z dopisom z dne 5. julija 1887.

Predsednik društva „Edinost" se je obrnil že dné 6. avgusta 1887 na visoko naučno upravo, a še do danes ni dobil odgovora (Čujte! na desnici.), tako da je moral slovenski zastopnik tržaškega mesta v včerajšni seji o tem interpelovati gospoda naučnega ministra.

Gospod poslanec mesta Prage je včeraj opomnil, da Čehi ne morejo več lahko postati dvorni svétniki, temveč le še vratarji ali uradni sluge.

V Trstu pa gospoda moja, Slovenci in Italijani že več ne bodo mogli biti učitelji. V Trstu namreč imamo šolskega nadzornika, ki ne zná jezika učencev, kakor je včeraj nekdo rekel o nadzornikih v severnih deželah. Dotični šolski nadzornik ni le po rodu, temveč tudi po mišljenji Nemec in je nedavno pretil, da za ljudske šole v Trstu, za italijanske in slovenske, ne bo imenovan drug učitelj, kakor nemški (Čujte! Čujte! na desnici.)

S tem bi bil torej prvi korak storjen za oni veliko-nemški program, ki ga je včeraj tako krepko razvijal prihodnji gospod naučni minister, poslanec baron Dumreicher. (Veselost na desnici.)

Lansko leto sem dokazoval potrebo postave za ljudske šole v Trstu, toda zastonj; visoka naučna uprava je imela gotovo preveč posla s srednjimi šolami ki jih je razpustila (Tako je na desnici,) in ni mogla misliti na postavo za ljudske šole v Trstu. Tu se gre le za varstvo slovenskega prebivalstva proti italijanskemu zatiranju, in zato se po mislih Njih. ekselencije ravno ne mudi.

Ako pa mislijo v Trstu izhajati s staro političnо šolsko ustavo, potem ne razumem, čemu nam bo nova državna šolska postava, in zakaj se gospodje z one (leve) strani tako trdovratno upirajo vsaki premembi ker po trditvi gospoda poslanca za Leopoldovo in mojega gospoda predgovornika preté v tem slučaji z opozicijo, kakoršne še nismo doživeli v tej zbornici.

Gospoda moja! Velikanski strah imate, da se bi šola podeželila. Vprašam Vas: Kaj druzega pa je v Trstu, ker je tam šola popolnoma izročena samovolji mestnega zbora?

Naši dopisi.

Dobrova 10. julija. *(Povodenj.)* Pretečeni teden je tukaj in v okolici prav pogosto deževalo; obe vodi: Gradašica in Šujca (Horjulka) bili ste deloma uže enkrat svoji strugi prestopili brez posebne škode. Dne 6. t. m. (v petek) je pa od ranega jutra pa preko 11. ure predpoludnem kar lilo; osobito v polhogradski dolini kazalo se je, da so se bile vse nebeške zatvornice na stežaj odprle. Okolu ½12. ure pred poludné pričela se je Gradašica iz kota sem kalna in gosta kar valiti. V trenutku prestopila je vse bregove struge svoje in se na dolgo in široko črez travnike in polja v ravnini razlila. Britko bilo je gledati, kako je drla preko njiv obsejanih in obsajenih z poljskimi pridelki. Žita in drugi poljski pridelki na višje ležečih njivah po planjavi doli proti Kozarjem med cesto in utiškim podhribjem so se tu in tam le malo iz vode videli; kodar je bil pa tok vode silnejši, poplavil in zablatil je vse; prizadetim posestnikom je povodenj ta občutne škode napravila. Še huje kot tukaj razdevala je pa voda po bolj ozkih krajih polhogradske doline; tam bilo bi tudi kmalu dvoje ljudi se ponesrečilo, le z veliko težavo rešil je oče svojo hčerko in sebe izpod usada zemlje, katero je razmočena prst skoraj popolno uže pod-se zasula ter tudi očeta samega uže sé sabo naprej riniti začela. Preko Polhovega Gradca zanesla se je le-sem britka vest, da je tega dne povodenj ono stran hribov po poljanski dolini še huje razsajala, kjer je, kakor se trdi, tudi več mostov razdejala. Rant.

Iz Ljubljane. — Nemški Schulverein. V Berolinu knez Bismark brez ovinkov izjavlja, da hoče ponemčiti vse nenemške, k nemški državi spadajoče pokrajne toraj poljske na Poznanskem in francoske na zahodnji meji. Prav tako brez ovinkov izrekel je knez Bismark da želi ožje gospodarsko-politične zveze z Avstrijo. Ker je pa zvedel, da je velika večina avstrijskih narodov proti vsaki samostalnost Avstrije omejajočo zvezo, dela na to, da se dežele avstrijske to stran Litave polagoma pripravljajo za veliko mater Germanijo. Tem namenom služila so prejšnje čase poglavitno strelska in pevska društva, kasneje pristopila so telovadska društva „Turnarjev". Najpomenljivejši in najnevarnejši

pijonir za Velikonemško pa je v Berolinu pod očmi Bismarkovimi ustanovljen „Nemški Schulverein“. To društvo dobiva svoja bogata denarna sredstva iz neznanih zakladov vse Nemške, delovanje svoje pa obrača v prvi vrsti zoper Čehe in Slovence v Avstriji, ker ti so poglavita zapreka Veliko-Nemški do Adrije.

Sedanja vlada prezirala je dolgo časa vso to v veliki meri zoper obstanek naše države osnovano rovanje. Prosto so se povsod obešale nemško-narodne zastave, prosto se je tulila, pesem „Die Wacht am Rhein“ velikonemško, prosto so napivali pri strelskih, telovadskih in pevski shodih nemški bratje na „večjo“ nemško domovino.

In tudi sedaj še mislijo nekateri sicer dobri avstrijski krogi za moč in obstanek naše države delovati s tem, da podperajo ponemčevanje avstrijskih Slovanov. Še le najnovejši čas pričenjajo naši uradni krogi prav ocenati to velikonemško podkopavanje.

Pravda zoper Schönerer-ja, ki je do zadnjega časa z neko suvreniteto smel postopati kot apostol Bismarkov, je prvo znamenje druge sape, prepoved nekaterih „germanskih veselic po vladi so drugo tako znamenje, tretje pa je v beli Ljubljani samo pokazalo, da tudi za Nemški Schulverein velja postava. Deželna c. kr. vlada kranjska razpustila je namreč ljubljansko krajno skupino (Ortsgruppe) nemškega Schulverein-a, ker društvo ni več ustrezalo pogojem in prvotnemu namenu svojemu.

To je korak vladin, ki mnogo pomenja in težko tehta.

To pomenja v prvi vrsti, da se nevarnost za državo na merodajnem mestu spoznava in pa, da oni krogi iz državnih uradov, ki so vse nemško smatrali za sveto in nedotakljivo, zgubljajo tla in da zavest enakopravnosti vseh avstrijskih državljanov v ravno teh krogih dobiva veljavo.

— **Vreme.** Zadnjih 10 dni bilo je zelo neugodno. Ne le da je toči na ljubljanskem močvirji sledila tudi toča na Gorenjskem in Dolenjskem, temveč tudi povodnji napravile so ta čas veliko škodo. — Z mlajem nadejamo se zopet lepega vremena.

— **Kmetijsko potovalno predavanje na Breznici** ima tajnik c. kr. kmetijske družbe gosp. Gustav Pirc v nedeljo 15. t. m. popoludne po cerkvenem opravilu.

— **Gospoda deželnega glavarja grofa Thurna** bolezen je minuli teden žalibog storila korake k slabejemu. Bolnik prejel je že sred minulega tedna zakramente za umirajoče, zdravniki zgubili so vse upanje na boljšanje tako, da se je žalibog prezgodaj bati najhujšega.

— **Gospod župnik J. Jerič**, bivši urednik „Slovenčev“, obolel je, kakor poroča „Slovenec“ prav nevarno v bolnici usmiljenih bratov v Št. Vidu na Koroškem, kamor se je šel zdravit pred 14. dnevi.

— **Koncert Glasbene Matice** minulo nedeljo bil je sijajen in vspeh v vsakem oziru popolen. Produkcije bile so enako častne za vdeležence, kakor za narod naš sploh. Umetnika Fischer in Pogačnik, bila sta slavljena po zasluženji.

— **Nova knjiga.** „Vrtnarstvo“ s posebnim ozirom na obdelovanje in oskrbovanje šolskih vrtov. Po naročilu c. kr. kmetijskega ministerstva spisal Gustav Pirc imenuje se ravnokar v zalogi c. kr. kmetijske družbe na svitlo prišla, pri Blasniku lično tiskana, 147 strani obsegajoča knjiga z 180 podobami. Z zadostenjem pozdravljamo to lepo delo na polji domačega gospodarskega slovstva, ter knjigo gorko priporočamo vsim prijateljem vrtnarstva. Cena knjigi je: za ude kmetijske družbe 75 kr., za neude 1 gld. Po pošti 10 kr. več.

— **Milostivi knezoškof ljubljanski** delili bodo zakrament sv. birme v Kranjsko-gorskim in Radoljiškem okraju letos od dne 23. julija do 1. avgusta, namreč na Fužinah, na Dovjem, na Koroški Beli, v Zaspeh, v Gorjah na Koprivniku, v Srednji Vasi, v Lescah, na Breznici in v Begunjah.

Občine okrajnega glavarstva Ljubljanskega bodo tudi slovesno praznovale štiridesetletnico cesarjevo in so v tem oziru storile že celo vrsto sklepov. Jedna točka slavnostnega vsporeda je invalidska ustanova v znesku 1000 gld., ki se bode z Najvišjim dovoljenjem imenovala „Cesar Fran Josipova invalidska ustanova“. Obresti, to je 42 gld., dobil bode dotični invalid na dan obletnice, a ninče več ko jedenkrat.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja — Dunaj je sicer zapuščen, večina političnih oseb podala se je na poletni zrak, cesar in ves njegov dvor je daleč stran od Dunaja in zato se časništvo poprijema manj pomenljivih dogodb, dela iz komarjev slone, samo, da se čitatelji časnikov ne dolgočasijo preveč. Tako so se časnikarji minuli teden poprijeli dveh primeroma malih dogodb: Sv. Cirila in Metoda dan bila je namreč v farni cerkvi X. okraja dunajskega, imenovanega „Favoriten“, ker tam bivajo skoraj izključno Čehi, česka pridiga. Cerkvena oblast je to dovolila, dotični župnik, „Fürst“ po imenu, posredoval je pri prošnji za dovolitev in zato so časniki zagnali hrup o širjenji češčine na nemškem Dunaji in priporočali so različnih sredstev, kako odvrniti to češko „kugo“. Večina teh modrijanov še ne poskuša to tajiti, da bi ne bil X. okraj res češki, toda britko tožijo, da so minuli stari, dobri časi, ko je Dunaj imel še svoje obzidje.

Tudi sedaj si želijo zopet staro zidovje in mestna vrata, pri vratih pa hudo, ojstro stražo, katera naj bi ne pustila v mesto nikogar, razun trde nemce.

Druga pomenljiva izrekoma, za postopanje slovenskih politikov, važna dogodba je razsodba državnega sodišča o pritožbi Šmarijski na Štajerskem zoper posilno vpeljavo nemščine v tamošnjo ljudsko šolo, katero obiskujejo zgolj Slovenci. Državno sodišče je namreč spoznalo, da ukaz za naučenje nemškega jezika

na nenemški šoli brez preslednega protesta starišev ne pomenja sile toraj tudi ne žalenja člena XIX. državnih temeljnih zakonov.

Ta razsodba pomenja na vsak način nenavadno tolmačenje navadnega pomena o narodni enakopravnosti o politični prostosti in o sili, pa to je izrek sodišča, ki ima za ta slučaj gotovo svojo formalno veljavo in Slovencem bode treba ravnanju oblastev nasproti klicati dan za dnevom: Vigilantibus jura! to je: Čujte in branite svoje narodne pravice!

Pa kar je pri tej dogodbi bolj pomenljivo je to, kar povodom te razsodbe piše navadno glasilo naučnega ministra Gautsch-a list „Fremdenblatt“ ki piše, da je to pravdo zgubilo „mračnjaštvo“ in „narodni zelotizem“ in dalje pravi, da ta izid proti nemškem jeziku pričete borbe ne zasluži samo pozornosti temveč da se rabi za podlago daljih korakov, in dalje imenuje še nemščino jezik, spoznanja, jezik uprave in jezik vojne. Mi sicer ne vemo, kakošne zveze ima sedaj Gautsch z imenovanem listom, tega pa smo prepričani, da Gautschu iz srca govori, ako s še tako pretiranimi frazemi trobi, da je le v nemščini spoznanje in omika itd. Francozi, Angleži, Lahi in pa vsi Slovani se ve da take modrosti ne bodo nikdar pripoznali.

Nemška. — Jutri potuje nemški cesar na Rusko, obiskat svojega mogočnega soseda cara. Samo po sebi umevno je, da ima potovanje to veliko politično važnost, da je tako, kaže tudi spremstvo cesarjevo, med katerim je mladi grof Bismark Herbert in še nekaj uradnikov iz ministerstva unajnih zadev. Politični krogi sploh sodijo, da s tem potovanjem stopi bolgarsko, kot sedaj edino pereče vprašanje — v novo dobo z nado na poravnavo.

Srbska. — Kralj Milan pouzročil je, da se je izrekla ločitev zakona njegovega s kraljico Natalijo, poglavitno zarad tega, ker kraljica nasprotuje njegovi Ruski malo prijazni politika. Kralj zahteval je, da se kraljevič vrne na Srbsko. Pa poslanci kraljevi vrnili so se brez vspeha z Wiesbadena, kjer sedaj biva kraljica s kraljevičem.

Kraljica odbila pa je tudi novejo ponudbo kraljevo, da se sme vrniti v Srbsko samo s privoljenjem kraljevem.

Žitna cena

v Ljubljani 23. junija 1888.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 95 kr. — banaške 7 gold. 32 kr. — turšice 5 gold. 70 kr. — soršice 5 gold. 75 kr. — rži 5 gold. 30 kr. — ječmena 3 gold. 10 kr. — ovsa 4 gold. — kr. — ajde 5 gold. 60 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 05 kr. 100 kilogramov.

V Kranji 25. junija.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 18 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 54 kr. — Ječmen 1 gold. 22 kr. — Ajda 4 gold. 22 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilogr. 44 kr.

Vabilo na naročbo „Novic“.

Ravno so nastopile „Novice“ drugo polletje svojega 46. tečaja zato se obračamo zopet do vsih onih naših naročnikov, ki so bili naročeni do dne 1. julija, s prošnjo, da naročilo kar pred ponovijo. Posebnih pa se obračamo do vsih onih rodoljubov, duhovnikov, učiteljev, županov, občinsko svetovalcev, katerim preobilna opravila ne dopuščajo, vsak dan po nekoliko ur prečitavati časnike, da vstopijo v vrsto naročnikov „Novic“, ker v „Novicah“ najdejo vse pomenljive politične novice z mnogim pudučnim in kratkočasnim berilom, ter pri berilu tega lista zamudijo le par ur na teden. „Novice“ stanejo:

po pošti prejemane za celo leto 4 gld. — kr., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

v tiskarni „ „ „ „ 3 „ 40 „ za „ „ 1 „ 70 „ za „ „ — „ 90 „

Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo „Novice“ na leto za en gold. ceneje, ako ne prejemajo „Kmetovalca“.

Za prinašanje na dom v Ljubljani po 40 kr. na leto več.

Naročnina naj se po najcenejši poti poštnih nakaznic pošilja pod naslovom **Blasnikove tiskarne v Ljubljani.**

Vredništvo in opravništvo „Novic“.

Odgovorni vrednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki.